

Michael Köhlmeier, *Der Mann, der Verlorenes wiederfindet*,
(*Čovjek koji izgubljeno pronalazi*), Novela, Hanser Verlag,
München, 2017., str. 160.

U izdanju Münchenske izdavačke kuće *Hanser* objelodanjena je novela austrijskog književnika Köhlmeiera o čovjeku koji izgubljeno pronalazi. Djelo je satkano u 21 poglavlje na 160 stranica. Sudeći po naslovu spontano se pomisli na sv. Antu Padovanskog (1195.-1231.) koji je poznat kao svetac koji pomaže naći izgubljene stvari. No o tomu pisac ne piše. Njegov Ante je veoma daleko od onoga kojeg poznaje pučka pobožnost. Pisac opisuje posljednje trenutke Svečeva života. Radnja se događa vrućeg popodneva mjeseca lipnja, godine Gospodnje 1231. Taj što izgubljeno pronalazi, leži na nosiljci pred samostanom u Arcelli. Shrvan teškim bolovima sjeća se prošlih događaja iz svoga života. Oko njega je 3.000 osoba koje su malo prije slušali njegovu propovijed u Campo-sampiero. Prate ga na njegovu posljednjem putu u Padovu. Žele vidjeti kako Bog zove k sebi svoga sveca. Proširio se glas, Svetac će biti uznesen u nebo kao nekoć Isus. Nitko se

ne usuđuje prići mu, dati mu čašu vode, prihvatiti mu ruku.

U sjećanju malo po malo otkriva se Antin tijekom življenja, ali ne onaj stvarni i biografski, nego onaj sazdan od mašte i snova. Budući da je mnogo čitao, brzo učio i puno znao, morao se boriti protiv vlastite taštine i samodopadnosti. Napamet je navodio Pavlove poslanice i Augustinove ispovijesti kao i druge tekstove kršćanskih mislilaca. A sada, umirućeg progoni ga pitanje je li Bog stvorio zlo, zašto ga pripušta i zašto je stvorio Sotonu? Kakav je to Bog koji se parbi s Luciferom za dušu vjernoga Joba i dopušta da mu sve uništi: ženu i djecu, imovinu i zdravlje kako bi ispitao njegovu vjernost (45).

Za opata Amarilda, poglavara regularnih augustinaca, reda kojemu je Ante prije pripadao, Bog je stvorio zlo s tim da ga uništi (42). Zlo je Ništa. Sotona je samo ime. Ime za ništa, jer Ništa ne može imati ime. Kad bi imalo neko ime, ne bi bilo Ništa. Ništa je tamo, kamo Bog ne gleda. Gdje Bog

gleda, tamo sve cvjeta. Gdje njegov pogled ne pada, gube se duše i ne mogu se više naći. No, Ante je upravo onaj kojemu to polazi za rukom: pronaći izgubljene duše i vratiti ih ponovno u život. Opat pita Fernanda, kako se Ante prije zvao: «Ti, moj brate, jesi li ti pozvan, paziti na duše koje su sklone zlu? Jesi li ti pozvan, tražiti ih, kad se izgube? Jesi li ti onaj koji izgubljeno ponovno nalazi (48)?»

Ante je bilo dovoljno pogledati dušu. Da ispovijedi tri tisuće vjernika, za svaku dušu trebao mu je samo jedan pogled. Nije trebalo strugati po duši i iznijeti blato na vidjelo i zalijepiti mu ga za uho. Urezao bi križ na noktu palca i krvlju napravio znak križa na čelu svakog pokornika (7). No i Ante je imao svojih nedostataka. Što je kod njega vrijedilo kao skromnost, bilo je često mješavina taštine, mlitavosti, nemara i bojazan da mu drugi ne zavide. Zbog toga je, nakon što je pristupio franjevcima, molio da se povuče u osamu kako bi se vježbao u poniznosti i upoznao ljubav (56). Odlučujuća prekretnica u njegovu životu je propovijed prigodom Mlade mise u Forliju (57). Ni prije ni poslije nisu nikoga slušali da je tako govorio. Sve kasnije propovijedi, bile se ponavljaju. Kad bi govorio gledali bi nje-

gova usta, kad bi šutio njegove oči. Čak su i ribe, otvorena grla, slušale njegovu propovijed (67). O čemu je govorio u posljednjoj propovijedi u tomu se sudionici razilaze. Je li propovijedao o velikom Ništa, o djeci Božjoj, o Mongolima, o mržnji ili o ljubavi (69-92).

Jedno drugo sjećanje iz prošlosti pripada njegovu djedu o kojem je zapisano: To ti jedan koji je rado ljubio, mislio i smijao se, a nije se prepirao. Djed je uzeo jednu Afrikanku za ljubavnicu (94). U njezinu kćerku Basimu, koje ime znači smiješak, zaljubio se četrnaestogodišnji Fernando. Njih dvoje obećaše da će ljubiti jedno drugo, paziti i biti uvijek lijepi jedno drugome. Obećaše da će u času smrti biti jedno uz drugo (104). Nakon djedove smrti, stric je protjerao žene, a kratka sreća dođe kraju. U petnaestoj godini Fernando ulazi u red augustinaca.

Svoju draž sadrži novela u izmjeničnoj igri između mašte i stvarnosti. Ante se pita kako je zlo došlo na svijet? Je li išta protiv toga učinio svojim propovijedima. U paklu je kao i na zemlji. Ovdje se muči, tamo se muči. Postoji jedino jedna razlika: pakao traje vječno. Sotona je «bit će». A suprotnost je ljubav. Ona je milost. Ljubav čini sve jednakima, sluge i gospodare. Kad se pravu lju-

bav nađe ne može je se ničim zemaljskim usporediti, jer ona nije od ovoga svijeta (109). Mržnja uzrokuje svađu, ljubav poravnava sve prekršaje. Sreća nikad ne pripada jedino jednom stvorenju. Ako si sretan, umnažáš sreću na zemlji, vjeruje Ante oslanjajući se na Aristotela (52). Naše riječi trebale bi biti poput Mongola, kad se povuku iz osvojene zemlje, nijedan pedalj ne ostaje, a da na njemu nije utisnuta kopita njihovih konja.

Kod molitve potrebno je promisliti svaku riječ, kako se izgovara (20). Ponavljanje je teže izdržati nego nadu, ali i ponavljanje pruža ništa manju utjehu od nade (147). Ne leži li u tom čar i ljepota molitve? U ljudskom srcima mnogo je planova, a događa se ono, što Bog odluči. Čovjeka se ne može suditi prema onomu što zna, nego po onom što ljubi. I tu novelist nalazi lijepe riječi: «I Franjo je dao pravo duši, da ponekad bude sama, jer ljepoti stvorenoga čisto i pravo može se diviti jedino par ljudskih očiju. Želi li duša samu sebe motriti, što zapravo znači gledati odblesak Božji, tada mora biti sama» (121). Tu je i objašnjenje za našu nesavršenost. Da nas je Bog svojeručno, svakoga od nas do kraja oblikovao, svaki od nas bio savršen. Budući da je savršenost jedincata, bili

bismo svi jednaki i ne bi bilo potrebe da nas što više stvara. Ponekad Bog stvara jednog čovjeka savršena i zadrži jedan dio za se, kao i kod Ante. Kao zalog sebi je pridržao njegov mali prst desne noge, kako bi kod sebe uvijek imao djelić svog ljubimca (138).

Središnja misao novele dolazi od svjedočanstva Antina samostanskog poglavara koje je predao zboru za proglašenje svetih. U smrtnom času poglavar pita Antu što želi. On odgovora da ništa ne želi. Čitav svoj život je želio, i želio, i želio. Kao da nije bilo dovoljno, ono što jest. Sad ga progoni misao da Boga nismo ispravno shvatili. Što ako je život bio sve što nam je imao ponuditi? Da smo to od početka znali, drukčije bismo postupali. Bon nam je ostavio slobodu da ga pogrješno shvatimo (133).

U Antinu smrtnom času ponovno su se pojavljuju glavne osobe njegova života. Svi su sada tu. Djed mu prevodi opata Amarilda, koji raspravlja o čistilištu, Ginervu, koja želi ispovijed, Basimu, koja provodi jednostavan obiteljski život (155). Na kraju dolazi smrt. No smrt će biti u trenutku, u prošlom i sadašnjem trenutku ljubavi. Smrt je iza nas, pokriva naša leđa i bulji iz svojih praznih podočnjaka onamo gdje i mi buljimo. Svaka buduć-

nost ima kraj, tamo je i zavičaj smrti (134). Novela završava Svečevom smrću. «Dok je mjesto obavijala tama, a na nebu rudila zora probudiše se neki, a na Antinim prsima bijaše gavran (simbol pristupa drugom svijetu). Tada se probudiše ostali i tiho priđoše i nagnuše se nad njim. I tada vidješe, čovjek koji pronalazi izgubljeno, nije trebao ništa više učiniti na zemlji» (158).

Kao što je rečeno Köhlmeierov Ante je legendaran, veoma udaljen od onoga kojeg poznaje pučka pobožnost. Opisan u svoj svojoj ljudskosti i svetosti, izvučen iz onostranosti, poznaje ljudske kreposti i mane, vjeruje i sumnja, nada se i pita, pati i ljubi. Ante sumnja hoće li njegove molitve biti uslišane, hoće li biti prepoznat na sudnjem danu, muči ga misao da Boga nije ispravno razumio. To može uznemiriti nekoga tko obavlja pobožnost trinaest utoraka u čast sv. Ante. Novela nije lagano štivo. To je majstorski pripravljena hrana, koju valja uzimati malom žlicom. Jednako tako je i štivo za razmišljanje, dugoročna daha i djelovanja.

Ono što pisac opisuje, čitatelj ne može povijesno provjeriti, jer takva provjera je nemoguća. Radi se o sjećanju na prošlost koju umirući doživljava i koja se ne može preni-

jeti. Pripovijeda na komadiće Svečev život, sastavlja priču i na taj način povezuje maštu i događaje, izmišljeno i stvarno. Pripovijeda uvjerljivo, kako on to sam zna, o nekom dalekom vremenu, a čitatelje čini suvremenicima bratu Anti. Zanosih posebnim načinom pisanja. Neobično vješt u prepričavanju mitske prošlosti, kako bi dokučio uzrok zla. Pripovijeda Svečevu teološku muku i dvojbu. Kako riješiti pitanje zla, zašto Bog pripušta zlo i zašto je stvorio Sotonu.

Pisac upotrebljava snažne slike i metafore. Ističe Antinu ljubaznost, njegovu skromnost i mudrost, izvanredno pamćenje i propovjedničku vještinu, učenog intelektualca i pučkog svetca. Snagom mašte približava svoga junaka vjerski nepismenoj današnjici. Slike iz prošlosti osvjetljuju moderni život. Na književan način franjevačkog sveca iz prošlosti prenosi u sadašnjost. Ante je suvremenik jer pokušava svijet gledati vjerno i naivno. Na razmeđu je između djetinje vjere i razuma, između umnosti i naivnosti. Ispituje samog sebe i Božje obećanje. Zlo i milost promišlja, a pogled zaustavlja na nezatnome. Traži odgovor na posljednja pitanja. U trenutku smrti izgubljeno je uvijek ljubav. Smrt i ljubav su velike

teme svjetske literature, kao i pitanje zla. Onaj koji izgubljen pronalazi je pripovijest o onome što je važno u životu, o čovjeku koji je postao legenda, a ipak ostao nepoznat.

Novela je pripovijest u prozi, duža od kratke pripovijesti, a kraća od romana. Redovito sadrži samo jednu glavnu radnju s malo protagonista i pripovijeda samo o jednom događaju iz nečijeg života u

kratku vremenu i ograničenu prostoru. Tih pravila pridržava se Michael Köhlmeier, izvanredno nadaren pripovjedač, koji spada među najznačajnije autore njemačkog jezika. Rođen 1949. u Hard kod Bodensee, živi u Hohenemsu (Voralberg) i Beču. Među njegova djela spadaju brojni romani, pripovijesti, pjesme, scenarije, radio drame, glazbena djela.